

mértékét és minőségét. Arra is történt utalás, hogy a természettudományok és a műszaki tudományok terén jelentős dokumentációs munka folyik, s ez nagymértékben hozzájárul az említett kölcsönző könyvtár állományának kellő hasznosításához. Ez a kérdés a társadalomtudományok, illetve a statisztika terén még szintén megoldásra váró feladat.

A statisztikai dokumentáció megoldását egyesek központi állami feladatnak tekintik, mások szerint az ehhez szükséges hatalmas pénzügyesség egyelőre nem biztosítható. Jelenleg az az út járható, hogy az érdekelt vállalatok, intézmények külön munkaerőt állítanak e feladat ellátására, aki a statisztikusokkal szorosan együttműködik.

Az egyes vállalatok, intézmények által felhalmozott információk anyag szélesebb körben való hasznosítására a konferencia egyes résztvevői azt javasolták, hogy célszerű lenne központi szervezetet létrehozni. Mások viszont rámutattak arra, hogy egy ilyen nagy szervezet csak akkor működhetne eredményesen, ha ugyanakkor biztosítani tudná a specializációt is, ami viszont nagyszámú szakember alkalmazásával járna együtt. Ezért többen a specializált, regionális centrumokban látják a megoldás útját; ennek gondolata a konferencián többször is felmerült.

Balázs János

REFERÁTUMOK

Könyvek

11/K/68

016/047.1:025.343.1

A tárgyszó és a tárgyszókatalógus. /Szemle./ Szerk. és ford. Szilágyi Tibor. /Közread. az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ./ Bp. 1968. 228 p. /A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai 25./

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványainak jubiláns - 25. - kötete - SZILÁGYI Tibor szakszerű szerkesztésében és fordításában - a magyar könyvtáros-társadalom elé tárja a téma "klasszikusainak" műveit. Csak helyeselni tudjuk azt a szerkesztői gyakorlatát, hogy a művek szövegét ökonomikusan kezelve csak azokat a fejezeteket fordította le és adta közre, amelyek szorosan a tárgyszó és tárgyszókatalógus kérdéseit tárgyalják. Így az olvasó előtt a problémáktól egyáltalán nem mentes téma mintegy történetileg bontakozik ki, s az összeállítás bizonyos tendenciákat is jelez.

A tárgyszókatalógus uttörője Charles Ammi CUTTER volt, a későbbi szakirodalom is hozzá tér vissza vagy tőle ágazik el, de CUTTER neve és szelleme nélkül elképzelhetetlen a témáról beszélni. A kiad-

vány közli CUTTER híres művének /Rules for a dictionary catalog/ harmadik és negyedik fejezetét, megjegyezve, hogy CUTTER szabályzat-tervezete eredetileg nyomtatott katalógusok számára készült, s ezért állandóan érezhető szövegén a kényszerűen helytakarékos szemlélet. CUTTER elvei - bár hatásuk tagadhatatlan az olasz, orosz, spanyol és francia nyelvterület tárgyszó-katalógusaira is - elsősorban az angol-amerikai könyvtárakban terjedtek el; a Library of Congress gyakorlata is ezen az elven alapul.

Az általános gyűjtőkörű könyvtárak testére szabott "klasszikus" gyakorlat legrepresentatívabb összefoglalásaként a kötet közreadja D.J. HAYKIN kézikönyvének /Library of Congress. Subject headings. A practical guide./ kivonatos fordítását. A mű célja az volt, hogy a Library of Congress katalógizáló utánpótlásának gyakorlati tanácsokkal szolgáljon, s minthogy a benne kifejtett elvek és szabályok nagyobb részen az országosan elfogadott szempontokat tükrözik, a kooperatív katalógizálásban résztvevő könyvtárosok tárgyszavazásához közös alapot biztosítson.

1960-ban jelent meg E.J. COATES modern szemléletű összefoglalása /Subject catalogues; headings and structure./, amely a szakkönyvtárak szükségleteinek figyelembevételével készült, kitért a tárgyszavazás és az osztályozás, a tárgyszó-katalógus és a szakkatalógus indexe közötti összefüggésekre is. SZILÁGYI Tibor ennek szövegét is közvetíti a magyar olvasónak.

A fenti monografikus összefoglalások után - kellő rövidítésekkel - közreadja a gyűjtemény C.J. FRAREY és H.J. ASCHENBORN szemléit /Subject headings., illetve Sachkatalogisierung seit Trebat./, amelyek anyaga az amerikai, illetve a német szakirodalom részletkérdéseiben igazítanak el, végül közli a kiadvány a Library Literature 1961 és 1966 közötti anyagát, valamint DRTINA professzor monográfiájának /Der Schlagwortkatalog/ értékes irodalomjegyzékét, amely különösen a szovjet és csehszlovák anyag tekintetében ad jelentős kiegészítést.

A rövid ismertetés szeretett volna képet adni arról, milyen alaposnak és hasznosnak tartjuk a kiadványt. Ha kritikai megjegyzésünk lenne, úgy csak azt hiányolnánk, hogy - bár a kötetben többször esik említés RANGANATHAN nagyszabású, s a tárgyszó-katalógusok újabb alkalmazása területén pozitív indítékú és nagyhatású munkásságáról - semmit sem közöl kutatásaiból.

Végezetül meg kell említenünk azt a roppant fáradtságos munkát, melyet az idegen szöveg magyarra fordítása jelentett SZILÁGYI Tibornak. Nem elégedhetett meg ugyanis a szövegűsséggel: a tárgyszó - természeténél fogva - nyelvhez kötött, s így magyarra alkalmazása a példák során - írjuk le! - példátlan nehézséget jelentett a fordítónak. Hogy az olvasó minderről csak a tömör és célratörő előszóból értesül: - ez a fordító és szerkesztő legnagyobb dicsérete.

/Végh F./

12/K/68

027.7:378.662/439.151/:021.63

A Budapesti Műszaki Egyetem hálózati könyvtárainak jegyzéke.
 /Összeáll. Adorján Károlyné és Szendrő Gézané/. Bp. 1968. 2, 68 p.
 /Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára./

A kiadvány a legkiterjedtebb egyetemi könyvtárhálózatba tartozó 111 tanszéki, intézeti és kollégiumi könyvtár legfontosabb adatait sorolja fel. A jegyzék megjelenését időszerűvé tette, hogy 1967-ben a Budapesti Műszaki Egyetem és az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem összeolvadt, a tanszékek egy részénél átszervezések történtek, melyek egyes helyeken a könyvtárosok személyét is érintették; megváltoztak a tanszéki könyvtárak címadatai, telefonszámai stb.

A jegyzék a városnak is beillő Műszaki Egyetem 21 meglévő és 2 új, épülőfélben lévő létesítményének helyszínrajzával kezdődik, majd a Központi Könyvtár szervezeti felépítésében közli a főbb funkciókat és azok ügyintézőinek adatait. Ezután következnek a tanszéki könyvtárak karunkénti csoportosításban. A jegyzék közli az egyes szak-könyvtárak állományát dokumentumfajtánként és működésük feltételeit /katalógusok, olvasótermi használat/. A jegyzékben közölt állományadatok vizsgálata érdekes eredményre vezet; a Budapesti Műszaki Egyetem tanszékein 1967 december 31-én 323 221 könyvet, 87 005 időszakos kiadványt és 42 039 egyéb, nem hagyományos dokumentumot /kutatási jelentést, disszertációt, fordítást, mikrofilmet stb./ tartottak nyilván, a tanszéki könyvtárak átlagos állománya 4000 kötet. /A fejlődést illusztrálja, hogy ez a szám 1959-ben 2300 és 1964-ben 3600 volt./ Tanulságos a hálózati könyvtárak és a Központi Könyvtár állományának az összevetése is, a tanszékeken lévő 452 265 könyvtári egységgel szemben a központ állománya 1967 december 31-én 423 000 volt, amelyből könyv 283 558 kötet, periodika 69 274 és egyéb dokumentum 70 168. A Budapesti Műszaki Egyetem könyvtári hálózatának teljes állománya tehát 875 265 könyvtári egység és ennek a számokban alig kifejezhető szellemi értéknek kezeléséhez nyújt segítséget e hasznos összeállítás, amelynek befejező része a legfontosabb budapesti tudományos könyvtárakról is ad tájékoztatást; megadja címüket és telefonszámukat. Mindezek a tanszéki könyvtárosoknak munkájuk ellátásához - például a szakfordítások bejelentésénél - nélkülözhetetlenek, de a termelési hálózat üzemi és kutatóintézeti könyvtárosai is haszonnal forgathatják a jegyzék lapjait, megismerve belőlük az ország legnagyobb műszaki egyetemének könyvtárait.

/Móra L./

13/K/68

377.6:002

Jahres-Lehrgang über Dokumentation. Zehnter Lehrgang. 1968.
 /Éves dokumentációs tanfolyam. Tizedik tanfolyam. 1968./ Frankfurt am Main, Deutsche Gesellschaft für Dokumentation E.V. Lehrinstitut für Dokumentation, [1967]. 19 p.

A DGD /Deutsche Gesellschaft für Dokumentation = Német Dokumentációs Társaság/ az NSZK-ban 1954 óta foglalkozik oktatási kérdésekkel. Az utánpótlás nevelésére alakult bizottság /Kuratorium für Nachwuchsbildung/ kezdetben rövid tanfolyamokat rendezett, majd ezek tapasztalatai alapján 1958-tól fokozatosan kialakított egy egyéves tanfolyamot. 1968-ban a tizedik egyéves dokumentációs tanfolyamot rendezik.

Az oktatás központja a DGD irányítása alatt álló Lehrinstitut für Dokumentation /Dokumentációs Oktatási Intézet/ Frankfurt am Main-ban, de egyes tájékoztatási intézeteknél /Düsseldorf, München/ is tartanak gyakorlatokat.

A tanfolyam célkitűzése az, hogy a résztvevők az eredményes dokumentációs munkához szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket elsajátítsák. Az oktatás színvonala feltételezi, hogy a résztvevők dokumentációs, információs területen, esetleg könyvtárban vagy hasonló munkakörben tevékenykednek. A munkakört és a szakmai gyakorlatot a munkaadó igazolja. A tanfolyamra olyan 21-35 év közötti szakemberek jelentkezhetnek, akik a tájékoztatási intézmények, szervek önálló, felelős munkatársai. A szakmai gyakorlaton kívül a jelentkezés előfeltétele az érettségi, továbbá elengedhetetlen az angol nyelv megfelelő ismerete, mivel az oktatási anyagok egy része angol nyelven. A bizottság szakmai gyakorlat helyett egyetemi végzettséget is elfogad. A jelentkezőket a tanfolyam megkezdése előtt felvételi beszélgetésre hívják. A tájékoztatási intézmények egyetemi végzettségű, vezető munkatársai részére a kuratorium külön tanfolyamokat szervez. Ugyancsak nem nyernek felvételt az éves tanfolyamra a dokumentációs szervek, könyvtárak segédszervei /cédulabeosztók, adminisztrátorok stb./.

Az egyéves dokumentációs tanfolyam időbeosztása a következő: januártól novemberig 10 alkalommal egyhetes oktatás, összesen 388 órában. December hónapban kerül sor a záróvizagra. A záróvizaga letétele egyébként önkéntes, nem kötelező.

A tanfolyam elvégzéséről a DGD diplomát ad.

A tanfolyam tandíja 600 DM, a záróvizsga díja 100 DM. /Zárójelben jegyezzük meg, hogy a magas vizsgadíj ellenére a hallgatók rendszerint vállalkoznak a vizsga letételére, amely a diploma és a DGD szakmai tekintélyét bizonyítja./ A szakmai szintet a vizsgabizottság összetétele is biztosítja. A vizsgabizottsági tagok a következők:

- a DGD elnöke,
- egy további vezetőségi tag a DGD-ből
- a Lehrinstitut für Dokumentation vezetője,
- a Kuratorium für Nachwuchsbildung elnöke,
- a tanfolyam előadója,

megfigyelőként a Hesseni Kultuszminisztérium megbízottja és a Verein Deutscher Dokumentare /Német Dokumentalisták Egyesülete/ képviselője.

A diplomát az a hallgató kapja kézhez, aki a tanfolyam előadásait nemcsak passzívan meghallgatta, hanem az oktatás folyamán intenzív és eredményes munkát végzett, az írásbeli feladatokat helyesen és határidőre megoldotta, valamint a záróvizsgát sikerrel megállta. A tananyag - mivel a tájékoztatási szakismeret a tudomány egészéhez kapcsolódik - nem korlátozódik egyes szűk szakterületek problémáira, hanem kiterjed a természettudományos, társadalomtudományi és műszaki tájékoztatás alapvető kérdéseire.

A tantárgyak:

**1. Bevezetés és történeti áttekintés.
A dokumentáció szervezeti formái.**

A tájékoztatás nemzetközi szervei és nemzeti intézményei.

6 óra

**2. A dokumentáció könyvtári alapvetése és segéd-
eszközei. A kutatási jelentések problémái.**

Bevezetés a könyv- és könyvtárügybe. A publikált irodalom könyvtári /katalógus, bibliográfia/ feltárása. A dokumentumok beszerzése. Egy tudományos könyvtár meglátogatása. A kutatási jelentések.

50 óra

3. Terminológiai alapkérdések.

A nyelv fogalma, szó és jelentés. A szaknyelv kialakítása és felépítése. A műszaki szókincs, jövevényszavak, idegen szavak. A nyelvek közötti különbség és ennek hatása a kommunikációban. A fogalmak és elnevezések szabványosítása.

8 óra

**4. Osztályozáselmélet, osztályozási rendszerek,
osztályozási gyakorlat.**

A szellemi alkotások rendszerezése. Az osztályozáselmélet mint a dokumentáció központi kérdése. Az osztályozás alapelvei. Osztályozás formái jegyek szerint. Osztályozás tartalmi ismervek alapján. Szisztematikus osztályozás. Tezaurusz. Facettált osztályozás. Az osztályozás és az információterelés kapcsolatai. Az Egyetemes Tizedes Osztályozás. Osztályozási gyakorlatok.

60 óra

5. A dokumentumok feldolgozása.

A dokumentációs munka német szabványai. A dokumentumok bibliográfiai feldolgozása. Az irodalom feldolgozása vezérszavakkal, tárgyszavakkal, tartalmi kivonatokkal, referátumokkal. Az irodalomban található adatok naprakész nyilvántartása kartotékrendszerben. A

kartotékkérendszerek felépítése, gondozása. Dokumentációs kiadványok és szolgáltatások. Szerkesztési kérdések. Sokszorozási problémák. Dokumentumok feldolgozása kiadvány részére.

48 óra

6. Az információ és felhasználói.

Az információ különböző formái. Vállalaton belüli információ. Az érdeklődési körnek megfelelő, célzott információ. Tájékoztató szolgálat. Tájékoztatási források. A felhasználók differenciált igényei.

16 óra

7. A szakkönyvtárak különleges feladatai.

Szakkatalógus, szakbibliográfia és más tájékoztatási eszközök. A szakkönyvtár szervezete: kapcsolatok és koordináció.

10 óra

8. Kézi lyukkártyák a dokumentációban.

Peremlyukkártyák, rés- vagy mezőlyukkártyák. A válogatás alapelvei. A feldolgozás technikája. Kódolás. Fénylyukkártyák. A kézi lyukkártyák és a gépesítés. Gyakorlati példák. Gazdaságossági kérdések.

40 óra

9. A dokumentáció gépesítésének tapasztalatai.

Lyukkártyatechnika, lyukszalagtechnika és elektronikus adatfeldolgozás; alkalmazási példákkal.

60 óra

10. Sokszorozástechika.

A sokszorozástechika alkalmazási területei a dokumentációban. Sokszorozási eljárások. Eszközök és anyagok. Sokszorozási részlegek berendezése, felszerelése és szervezése. Gyakorlati példák az alkalmazási területekről.

36 óra

11. A dokumentáció jogi kérdései

8 óra

12. A dokumentáció gazdasági, pénzügyi, ügyvitelszervezési kérdései.

Iroda- és hivatali helyiségek felszerelése, berendezése. Bér-, könyvelési és egyéb gazdasági kérdések. Költségvetés.

14 óra

13. Tájékoztatási szervek tervezése, felépítése

Ez az oktatási anyag gyakorlat formájában, egy-egy tájékoztatási intézet keretében 4 napos /32 óras/ tanulmányi látogatás során kerül előadásra, illetve bemutatásra.

/Szepesváry T./